

BOROWIACZEK

BIULETYN OGÓLNOPOLSKIEGO
TOWARZYSTWA OCHRONY
NIETOPERZY

NUMER 1/1998 (3)

CZERWIEC 1998 R.

WARSZAWA

Spis treści

Jaki to nietoperz?	2
Z życia Towarzystwa	3
Z kraju	6
Z zagranicy	9
Listy do Towarzystwa i Redakcji Biuletynu	10
Informacje	10
Przegląd nowego piśmiennictwa krajowego	11
Różne	12

Jaki to nietoperz?

Wielokrotnie zdarzało mi się otrzymywać od kolegów wiadomość o znalezieniu nietoperza wraz z radosną informacją „zrobiłem jego dokładny opis, tak że bez kłopotu rozpoznasz co to za gatunek!”. Niestety, nawet osoby zajmujące się przyrodą wykonują opis typu „był bardzo mały - długość ciała około 6-7 cm, na grzbiecie futerko było brązowe, na brzuchu jaśniejsze; ogon minimalnie wystawał z błony lotnej; itd.”. Niestety, z takich opisów niewiele można wywnioskować - są one zbyt lakoniczne. Z kolei niektórzy przesadzają w opisie - widziałem opis na dwie strony papieru zeszytowego, z którego można było wywnioskować tylko tyle, że był to gacek. A przecież da się nietoperza tak opisać, aby można było oznaczyć gatunek. Z pewnością nie będzie to możliwe w każdym przypadku (np. trudno oznaczyć z opisu gacki, karliki czy nocki Brandta i nocki wąsatki), jednak wiele cennych informacji w ten sposób nie zostanie straconych.

Oczywiście nie zachęcamy do odławiania i opisywania nietoperzy w ich kryjówkach. Jednak zdarza się, że z racji naszych zainteresowań biologicznych ktoś przyniesie nietoperza, który przypadkiem wpadł do mieszkania bądź w jakiś inny sposób dostał się do rąk znalazcy. Ponadto ornitologowie czasami chwytają nietoperze podczas odłowów ptaków w sieci. Warto aby informacje o nich były jak najlepiej wykorzystane.

Jak więc dokonać opisu? Na co zwrócić uwagę? Postaram się zwrócić uwagę czytelników na te cechy, które są pomocne przy oznaczaniu nietoperzy.

1. Pomiary. Niestety, u nietoperzy z dużą dokładnością zmierzyć można jedynie długość przedramienia. Jest to najdłuższa kość w skrzydle, pomiędzy stawem łokciowym a nadgarstkiem. Najdokładniejszy pomiar uzyskamy używając suwmiarki, jednak przy pomocy linijki lub kartki w kratkę można też uzyskać wynik bardzo pomocny przy oznaczaniu. Kość mierzymy przy złożonym skrzydle po silnym zgięciu stawu łokciowego i nadgarstkowego. Z pozostałych części ciała warto mierzyć wystający z błony ogonowej koniec ogona (jeżeli wystaje) oraz orientacyjnie długość ucha. Inne pomiary zwykle są bardzo mało dokładne - trzymając w ręku starając się wyrwać zwierzę nigdy nie zmierzmy mu dokładnie np. długości ciała!
2. Barwa. Trzeba starać się określić:
 - barwę futerka na grzbiecie (włosy zwykle są dwubarwne, na końcach rozjaśnione) i na brzuchu oraz sprawdzić, czy jest ostra granica pomiędzy tymi dwoma barwami (w części pomiędzy kończyną przednią a uchem)
 - barwę błon lotnych i uszu.
3. Opis pyszczka, ucha i koziółka:
 - czy wokół nozdrzy znajduje się narośl w kształcie podkowy?
 - czy uszy stykają się (nie zrastają) na środku głowy, czy też są rozdzielone odstępem o długości przynajmniej 5 mm?
 - czy w uchu znajduje się koziółek (jest to wyrostek skórny przesłaniający otwór słuchowy)? Jeżeli tak, to jakiego jest kształtu - może być grzybkowaty, wydłużony prosty (nożowaty) lub wydłużony zagięty w górnej części?
 - jaka jest długość koziółka względem długości ucha?
4. Opis tylnych kończyn i błony ogonowej (czyli fragmentu błony lotnej znajdującej się pomiędzy kończynami tylnymi)
 - długość ostrogi (chrząstka wzmacniająca brzeg błony, wyrastająca na wysokości pięty i dochodząca do połowy lub trzech czwartych odległości między piętą a ogonem); jej koniec jest często słabo widoczny, czasami zaznaczony poprzez niewielki wyrostek skórny
 - występowanie płatk na ostrodze - poza błonę ogonową w okolicy pięty może wystawać nieduży (szerokości 1-3 mm i długości 5-10 mm) płatek skórny
 - przyrośnięcie błony skrzydłowej do stopy (może być na wysokości pięty, nasady palców lub w połowie tej odległości) - błona skrzydłowa dochodzi do kończyny tylnej z drugiej strony niż ogonowa
 - wystawanie ogona z błony ogonowej.

Oczywiście żadnemu opisowi nie dorówna dobrze zrobione zdjęcie. Najważniejsze jest ujęcie twarzy z półprofilu, pokazujące pyszczek i ucho. Mając takie zdjęcie i długość przedramienia w większości wypadków można nietoperza oznaczyć. Dodatkowo warto sfotografować błonę ogonową tak, aby widoczne były cechy omówione w punkcie 4.

Na koniec sprawa najważniejsza. Biorąc do ręki żywego nietoperza zawsze należy mieć rękę zabezpieczoną skórzaną rękawicą - oczywiście nie wolno dopuścić do tego, aby nietoperz pogryzł oglądającego (patrz tekst dotyczący wścieklizny).

Opis wraz ze zdjęciami i rysunkami oraz pochodzeniem nietoperza (data, miejsce i okoliczności znalezienia) prosimy przesłać do naszego Towarzystwa. Po oznaczeniu przyślemy informację o tym, jaki to był gatunek. Z pewnością w ten sposób uzyskamy wiele interesujących informacji o występowaniu w Polsce nietoperzy.

What bat is it?

In the text the problems with determining bat species based on unprofessional descriptions were presented. Diagnostic features, which should be taken into consideration, were listed as well as body parts ought to be photographed.

Marek Kowalski, Warszawa

Z życia Towarzystwa

Roczny Raport za rok 1997

Annual report 1997

W dniu 31 XII 1997 r. Towarzystwo liczyło 79 członków. Ośrodek poznański (Z. Urbańczyk, A. Węgiel) wydał folder o działalności OTON i jego celach, zawierający ogólne informacje o krajowych nietoperzach. Powstała też ulotka przedstawiająca konstrukcję i zasady stosowania skrzynek dla nietoperzy (Z. Urbańczyk, A. Węgiel). W ostatnim etapie przygotowania znajduje się publikacja pt. "Poznajemy nietoperze" - dzieło wielu autorów pod redakcją M. Kowalskiego i G. Lesińskiego. Rozpoczęliśmy gromadzenie polskich publikacji poświęconych nietoperzom w bibliotece OTON.

Od maja 1997 r. posiadamy adres w Internecie i stronie WWW, które zawierają serwis informacyjny OTON, stale aktualizowaną listę chiropterologów oraz biuletyny (całość przygotowana przez A. Węgla). Plakat o Towarzystwie znalazł się w ekspozycji Instytutu Ekologii PAN w czasie obchodów Dnia Ziemi'97 (27 IV 1997 r.) - rozdawaliśmy ulotki, plakaty i poinformowaliśmy jak zostać członkiem Towarzystwa. Zbieraliśmy też dane o miejscach występowania nietoperzy (G. Lesiński).

OTON był współorganizatorem obozów chiropterologicznych, których celem było prowadzenie badań nad rozmieszczeniem i wybiórczością kryjówek u nietoperzy, a także zapoznanie uczestników z problemami ochrony tych ssaków:

- * Spalski Park Krajobrazowy (współpraca z Radomsko-Kieleckim Towarzystwem Przyrodniczym), 11 uczestników, kier. M. Kowalski
- * Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki (współpraca z Uniwersytetem Łódzkim), 12 uczestników, kier. M. Ignaczak, G. Radzicki
- * Mazowiecki Park Krajobrazowy (współpraca z Mazowieckim Parkiem Krajobrazowym i Instytutem Ekologii PAN), 21 uczestników, kier. G. Lesiński
- * Puszcza Notecka (współpraca z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza i nadl. Krucz), 6 uczestników, kier. M. Jurczyszyn

Członkowie OTON aktywnie uczestniczyli w badaniach mających na celu zlokalizowanie letnich i zimowych schronień nietoperzy, a także prowadzili liczenia nietoperzy w ramach akcji wieloletniego monitoringu.

Podjęliśmy starania o otoczenie ochroną miejsc ważnych dla hibernacji nietoperzy (w formie użytków ekologicznych): Tunel kolejowy w Konewce i forty modlińskie (ośrodek warszawski), Bunkier w Czarnogłowach, piwnice dawnej Twierdzy Kostrzyn, forty Poznania (ośrodek poznański), Zamek w Świeciu i piwnice w Koronowie (ośrodek toruński).

OTON nawiązał kontakty z podobnymi organizacjami w Europie, m. in. z towarzystwem belgijskim i greckim.

W ostatnim czasie przeniesiono siedzibę Towarzystwa z Poznania do Dziekanowa Leśnego k. Warszawy. Dyrekcja Instytutu Ekologii PAN wyraziła zgodę na nieodpłatne udostępnienie pomieszczenia dla biura.

Przewodniczący OTON
Dr Grzegorz Lesiński

Sprawozdanie Skarbnika OTON za rok 1997

Treasurer's annual report 1997

Przychody:

- saldo z roku 1996 - 417,42 zł
 - składki członkowskie - 805,00 zł
 - darowizny - 403,00 zł
 - odsetki bankowe - 13,93 zł
- RAZEM - 1639,35 zł

Rozchody:

- korespondencja - 926,70 zł
 - opłaty bankowe - 61,10 zł
 - inne - 286,76
- RAZEM - 1274,56 zł

Saldo: +364,79 zł

Uwaga. Duże wydatki na korespondencję spowodowane są zakupem zapasu znaczków z nietoperzami - niestety, już coraz trudniej dostępnymi.

Skarbnik OTON - Marek Kowalski

III Walne Zebranie Członków OTON, Kraków, 9 XI 1997 r.

Po zakończeniu obrad XI Ogólnopolskiej Konferencji Chiropterologicznej odbyło się Walne Zebranie Członków OTON, w którym wzięło udział 21 osób. Po przyjęciu sprawozdań Przewodniczącego i Skarbnika oraz udzieleniu absolutorium ustępującym władzom dyskutowano nad zmianami w statucie - Zarząd zgłosił aż 15 poprawek. Po przegłosowaniu (14 z nich znalazło poparcie uczestników Zebrania) wybrano nowe władze OTON. Nowy Zarząd liczy 7 osób i na pierwszym posiedzeniu ustalił następujący podział funkcji: Grzegorz Lesiński (Przewodniczący), Krzysztof Kasprzyk (Wiceprzewodniczący), Andrzej Węgiel (Wiceprzewodniczący), Marek Kowalski (Skarbnik), Grzegorz Radzicki (Sekretarz) oraz Mirosław Jurczyszyn i Rafał Szkudlarek jako Członkowie. Wybrano także nową Komisję Rewizyjną: Radosław Dzięciołowski, Janusz Hejduk, Magdalena Marzec, Michał Wojciechowski. Ostatni punkt - wolne wnioski - wypełniło wiele propozycji dotyczących dalszych działań naszego Towarzystwa.

Po zakończeniu zebrania nowo wybrany Zarząd rozpoczął starania o potwierdzenie w sądzie dokonanych zmian. Niestety ciągle nie są one zakończone - sąd w Poznaniu przyjął zmianę siedziby i władz, po czym odesłał sprawę do sądu w Warszawie. Tu decyzja w sprawie zmian w statucie jeszcze nie zapadła. Mamy jednak nadzieję, że szybko dostaniemy zgodę na zmianę statutu i będziemy mogli przesłać jego kopie do wszystkich naszych członków.

Third Meeting of OTON Members, Kraków, 9 XI 1997

During this meeting a new statut was passed and a new board was chosen. A composition of the new board is presented on the last pages of this Bulletin.

Marek Kowalski, Warszawa

Program „Ochrona zwierząt w obiektach sakralnych”

Pod koniec zeszłego roku, zainspirowani krakowskim sympozjum na temat „Obiekty sakralne w ochronie zwierząt”, postanowiliśmy przeprowadzić akcję informacyjną dotyczącą ochrony sów i nietoperzy w budowach sakralnych. Składać się miała z dwu etapów: opublikowaniu w czasopismach diecezjalnych artykułów przedstawiających te zwierzęta oraz wydaniu i rozestaniu do wszystkich parafii folderu informującego o takich sposobach przeprowadzania remontów, które będą najmniej szkodliwy sówom i nietoperzom, oraz o innych zasadach ich ochrony.

Na nasz apel o udostępnienie łamów czasopism diecezjalnych dla tekstów o nietoperzach odpowiedziało pozytywnie 10 Kurii. Wzięliśmy się do roboty i do większości z nich przesłaliśmy już artykuły, jednak jak na razie ukazał się tylko jeden. Obecnie szukamy sponsora, który pomógłby nam w wydaniu ulotki.

Animal protection in churches

Our action will consist of two parts. Firstly we wanted to publish articles about bats and their protection in diocesan magazines - 7 papers were sent, and first is already published. Then we prepare leaflet with rules of protections of bats and lofts renovation.

Marek Kowalski, Warszawa

Nowe nabytki naszej biblioteki

New book and papers in our library

W naszej bibliotece znajduje się coraz więcej pozycji. Zdobyliśmy komplet „Wszechświatów Nietoperzy”, wychodzących w ramach miesięcznika „Wszechświat”, oraz bardzo liczne polskie artykuły o nietoperzach, za przesłanie których bardzo dziękujemy ich autorom. Nawiązanie współpracy z organizacjami z innych państw przynosi coraz większe rezultaty. Otrzymaliśmy m.in. od Bat Conservation Trust z Londynu komplet „Bat News” (49 numerów) a od analogicznego towarzystwa z Czech wydawany przez nich biuletyn. Poniżej prezentujemy listę głównych nabytków:

- Bodganowicz W. 1994. *Myotis daubentonii*. Mamm. Spec. 475: 1-9.
 Fortyfikacja. Tom 4. Czasopismo wydawane przez Towarzystwo Przyjaciół Fortyfikacji. Tom poświęcony XIX- i XX-wiecznym twierdzom rosyjskim położonym na terenie Królestwa Polskiego (twierdze: Warszawa, Modlin, Zegrze, Dęblin, Łomża, Różan, Brześć, Kowno, Osowiec).
 Karpiński J. J. 1955. Nietoperze. Wyd. I, PZWS. Warszawa.
 Kovtun M. F. 1984. Stroenie i évolucija organov lokomocii rukokrylych. Naukovaja Dumka. Kijów.
 Reimov P. 1985. Mlekopitajuščie jużnogo Priaral’ja. Fan. Taškent.
 Ryberg O. 1947. Studies on bats and bat parasites. Bokförlaget Svensk Natur. Stockholm.
 Rydell J. 1993. *Eptesicus nilssonii*. Mamm. Spec. 430: 1-7.
 Rydell J., Bodganowicz W. 1997. *Barbastella barbastellus*. Mammalian Species 557: 1-8.
 Vasil’ew A.G. 1983. Sluchovaja écholokacionnaja sistema letučių myšej. Izdatelstvo Leningradskogo Universiteta. Leningrad.
 Wołoszyn B.W. (red.). 1996. Aktualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. Materiały z IX Ogólnopolskiej Konferencji Chiropterologicznej, Kraków, 25-26 listopada 1995. Publikacje CIC ISEZ PAN, Kraków, s. 228.
 Marek Kowalski, Warszawa

OTON w Internecie

Od lutego 1998 roku posiadamy nowy adres internetowy: www.oton.sylaba.pl zmienił się także nasz adres e-mail: oton@sylaba.poznan.pl. Stało się to dzięki firmie SYLABA Internet S.C. z Poznania, która została naszym sponsorem. Teraz szybkość i niezawodność połączeń z nami ulegnie znacznej poprawie!

Nasze strony WWW zostały opublikowane na dysku CD-ROM w miesięczniku „INTERNET” nr 3/98 i „WWW – MAGAZYN INTERNETOWY” nr 6/98. Poza tym w „PC WORLD KOMPUTER”, na dysku CD-ROM, w dziale „przyroda” zamieszczono odnośnik, widok pierwszej strony i dosyć zachęcający opis. Liczba osób odwiedzających nasze strony już przekroczyła 1750 (w tym 1000 pod starym adresem), i szybko rośnie. Przypominamy, że na naszych stronach można znaleźć biuletyny, opisy nietoperzy, spis adresowy, listę prac magisterskich dotyczących nietoperzy, aktualności, poezja, dowcipy oraz różne drobiazgi związane z nietoperzami. Zachęcamy do odwiedzania!

OTON in Internet

From February 1998 we have a new e-mail adres: oton@sylaba.poznan.pl and WWW: <http://www.oton.sylaba.pl>. Information about our www pages were published in 3 magazines: “Internet”, “WWW - Magazyn Internetowy” and “PC Word Komputer”. On them you can find informations about our Society and Polish species of bats, our bulletins, list of Polish chiropterologists and list of Polish master thesis on bats.

Andrzej Węgiel, Poznań

Spis Adresowy Polskich Chiropterologów i Miłośników Nietoperzy

Druga edycja Spisu została wydana na początku roku 1998. Znalazły się w niej informacje o 98 osobach. Jest on dostępny na naszych stronach WWW i tam na bieżąco uaktualniany. Dlatego prosimy o przesyłanie wszelkich uwag, zmian i uzupełnień. Kolejne wydanie drukowane ukaże się prawdopodobnie za dwa lata.

List of Polish Chiropterologists

Second issue of the „List...” was printed in 1998. It consists informations about 100 persons and is available (and still actualized) on our WWW pages.

Marek Kowalski, Warszawa

Prace magisterskie o nietoperzach

W ostatnich latach, w związku ze wzrastającym zainteresowaniem nietoperzami, w różnych ośrodkach w kraju, coraz częściej pojawiają się prace magisterskie poświęcone tym ssakom. Niestety informacja o nich najczęściej znana jest zaledwie wąskiemu gronu osób. Powstaje wiele wartościowych prac, a tylko nieliczne są publikowane.

W związku z tym powstał pomysł, aby zebrać informacje o możliwie dużej liczbie prac magisterskich, a także dyplomowych i doktorskich, a następnie informacje te udostępnić wszystkim zainteresowanym. Dlatego zwracam się z prośbą o przesyłanie następujących informacji: autor, tytuł, uczelnia (zakład, instytut), rok, miasto. Dane te najlepiej przysyłać na adres e-mail: wegiel@au.poznan.pl lub na adres redakcji. Zebrane informacje zostaną opublikowane w Borowiaczku oraz w Internecie na stronach OTON pod adresem: <http://www.oton.sylaba.pl/mgr.html>

Master thesis on bats

OTON gathered informations about Polish master thesis on bats - this list is available on our WWW pages.
Andrzej Węgiel, Poznań

OTON na Dniach Dzikich Łąk '98 OTON on Days of Wild Meadows '98

W dniach 30 IV - 3 V 1998 w Goniądzu nad Biebrzą odbył się Festiwal Przyrodniczy „Dni Dzikich Łąk”. Jako jedyny członek OTON obecny na tej imprezie postanowiłem wygłosić przemówienie, którego tematem miały być oczywiście nietoperze. Ogólnie opowiedziałem o nich, ich sposobie życia oraz ich sposobach zdobywania pokarmu. Po skończonym przemówieniu rozdawałem ulotki o nietoperzach a także ankiety dotyczące miejsc przebywania tych ssaków. Dzięki nietoperzom zdobyłem dużo przyjaciół, w tym Tomasza Cofę (Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków) i Przemysława Kunysza (Przemyskie Towarzystwo Ornitologiczne), a także kolegów ze Świecia nad Wisłą, którzy potwierdzili chęć współpracowania ze mną, oczywiście w sprawach nietoperzy. Ogólnie chyba wypadłem dobrze i cieszę się, że chociaż trochę przyczyniłem się do poszerzenia działalności OTON. Na łamach biuletynu pragnę podziękować p. Markowi Kowalskiemu za ulotki o nietoperzach oraz moim przyjaciołom: Magdzie Rusek, Waldemarowi Szaniawskiemu i Pawłowi Kostyrze za drobne korekty w referacie i przemówieniu. Ogólnie rzecz biorąc wypadłem na Festiwalu dobrze reprezentując OTON.

Jacek Kostyra, Dębówka

OTON na Dniu Ziemi'98 OTON on Earth Day '98

Podobnie jak w zeszłym roku główną imprezą Dnia Ziemi był festyn na Polach Mokotowskich w Warszawie. W dniu 26 IV swoje stoiska prezentowali wszyscy ci, którzy związani są z szeroko rozumianą ochroną przyrody i środowiska (wydawnictwa, producenci tzw. „zdrowej żywności”, organizacje, firmy turystyczne nastawione na ekoturystykę itp.). Nasz kącik ponownie był zorganizowany razem z Instytutem Ekologii PAN - rozdawaliśmy ulotki, plakaty oraz ankiety dotyczące miejsc przebywania tych ssaków; rozmawialiśmy o nietoperzach ze wszystkimi chętnymi. Spotkaliśmy osoby odwiedzające nasze strony WWW, pytające o organizowane przez nas wycieczki. Impreza była bardzo udana i na pewno w przyszłości będziemy także na niej gościć.

Marek Kowalski, Warszawa

Z kraju

Wścieklizna nietoperzy

Wścieklizna jest to ostra odzwierzęca choroba zakaźna odśrodkowego układu nerwowego, objawiająca się zapaleniem mózgu i rdzenia, prowadząca do zejścia śmiertelnego. Wirus przenoszony jest ze śliną chorego zwierzęcia poprzez ugryzienie lub oślinienie uszkodzonej skóry lub błon śluzowych i wnika do organizmu poprzez zakończenia nerwowe w uszkodzonych powłokach.

Nietoperze, podobnie jak wszystkie ssaki, są wrażliwe na zakażenie wirusem wścieklizny, która szerzy się wśród tych zwierząt w naturalnych warunkach ich bytowania. Zakażone nietoperze stanowią źródło zakażenia dla człowieka, tym groźniejsze, że łatwo jest niezauważyć ugryzienia przez to zwierzę. Dotyczy to przede wszystkim dzieci lub mniej sprawnych starszych osób, których szczepienie przeciw wściekliznie zaleca się nawet w przypadku tylko znalezienia w ich sypialni nietoperza.

W okresie ostatniego ćwierćwiecza stwierdzono na terenie Polski czterokrotnie wściekliznę u nietoperzy: w roku 1972 (Kraków), 1985 (Gdańsk), 1990 (okolice Kętrzyna) oraz 1994 (Puszcza Kampinoska w pobliżu granic Warszawy). Szczepy wirusa izolowane w latach 1985-1994 pochodziły od mroczka późnego i zostały określone jako 5. serotyp wirusa wścieklizny (EBL5), który pojawił się wśród europejskich nietoperzy.

Ze względu na ochronę nietoperzy nie prowadzono systematycznych przeglądów wirusologicznych tych zwierząt w kierunku wścieklizny. Badano nietoperze atakujące człowieka, padłe lub chore, znajdowane przypadkowo w jaskiniach, w lesie lub na ulicy. Pozyskane w ten sposób do badań pojedyncze osobniki innych niż mroczek późny nietoperzy (nocek duży, nocek rudy, borowiec wielki, karlik malutki, mroczek poźlocisty, mroczek posrebrzany, gacek brunatny, mopek) nie były zakażone wirusem wścieklizny.

Obecność wirusa wścieklizny w populacji nietoperzy nakazuje śledzenie tendencji w rozwoju tego procesu. W tym celu zwierzęta padłe, osłabione, leżące na ziemi, atakujące człowieka, powinny być badane w kierunku wścieklizny. Do badań pobiera się mózg zwierzęcia - dlatego zwierzęta z mumifikowane, bez czaszki lub ze zniszczoną pokrywą kostną czaszki i brakiem mózgu nie nadają się do badania. Jeżeli nie można od razu przesłać znalezionej nietoperza do badania, powinno się go przechować w temperaturze lodówki (kilka dni) lub w zamrażarce (dłuższe przechowywanie) w szczelnie zakręconym słoiku, chroniącym potencjalnie zakaźny materiał. Kartka z datą, dokładnym miejscem i okolicznościami znalezienia, imieniem, nazwiskiem i adresem znalazcy oraz z ewentualnym oznaczeniem gatunku, powinna znajdować się na zewnątrz naczynia, nie zaś - jak to bywa praktykowane - na futerku zwierzęcia. Nie należy wkładać nietoperza do żadnych konserwantów, gdyż uniemożliwi to diagnostykę. Badania nietoperzy w kierunku wścieklizny prowadzi Państwowy Zakład Higieny w Warszawie, ul. Chocimska 24, tel.: (0-22) 49 40 51-57 w. 208 lub 49 31 04. Nietoperza do badań w PZH można przekazać dwiema drogami:

- najłatwiej poprzez Stacje Sanitarно-Epidemiologiczne (zwane popularnie Sanepidami), które mają obowiązek go przyjąć i przekazać dalej.
- poprzez Wojewódzkie Zakłady Higieny Weterynaryjnej, zwracając jednak uwagę, aby w przypadku, gdyby ich pracownicy chcieli przeprowadzić sami badania, pobrali jedynie część mózgu, a resztę przekazali do PZH.

Dla pewności warto zawsze przekazać krótką informację o sposobie przechowywania materiału.

Osoby narażone zawodowo na pokąsania przez nietoperze oraz osoby już pokąsane powinny być szczepione przeciw wściekliznie. Szczepienia takie prowadzone są w poradniach mieszczących się zwykle przy szpitalnych oddziałach chorób zakaźnych. Informacji i pomocy w tym zakresie udziela Państwowy Zakład Higieny oraz Działy Epidemiologii Stacji Sanitarно-Epidemiologicznych. Osoby szczepiące się zapobiegawczo powinny przyjąć trzy dawki szczepionki w ciągu jednego miesiąca, a następnie pojedyncze dawki przypominające raz na 1-2 lata lub dwie dawki po ugrzyzieniu. Szczepienia takie są bezpłatne!

Bat rabies in Poland

Rabies was found in 4 bats (3 *E. serotinus* and 1 indetermined) in Poland. Only dead or biting people bats were examined. Individuals of other bat species (*M. myotis*, *M. daubentonii*, *V. murinus*, *E. nilssonii*, *N. noctula*, *P. pipistrellus*, *P. auritus*, *B. barbastellus*) examined to rabies were not infected.

Danuta Seroka, Warszawa

Od redakcji. Powinniśmy postarać się, aby żaden nietoperz, który może zostać przebadany, nie zmarnował się. Co prawda na razie wścieklizna u nietoperzy w Polsce nie stanowi problemu, jednak w takich sytuacjach lepiej jest „dmuchać na zimne” i obserwować jej ewentualny rozwój. W przypadku jakichkolwiek kłopotów (odmowa szczepienia bądź przyjęcia nietoperza) trzeba jak najszybciej skontaktować się z p. doc. Danutą Seroką. Co natomiast zrobić z martwym nietoperzem, który nie nadaje się do badań wirusologicznych? On też nie powinien się zmarnować. Jeżeli nie może on zostać przekazany osobie potrafiącej go oznaczyć, będziemy wdzięczni za przekazanie go nam. Po oznaczeniu poinformujemy znalazcę, co to był za gatunek.

XI Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna, Kraków, 8-9 XI 1997 r.

Organizatorem Konferencji było Centrum Informacji Chiropterologicznej przy Instytucie Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie. Uczestniczyło w niej ponad 100 osób z wielu ośrodków i lokalnych grup amatorów. Przedstawiono 25 referatów około 15 plakatów (niestety, część zgłoszonych plakatów nie pojawiła się w Krakowie). Większość wystąpień dotyczyła ekologii hibernacji oraz zimowego monitoringu (15 wystąpień) oraz faunistyki (Puszcza Notecka, Lasy Łukowskie, woj. bielskie, Pieniny, Parki Krajobrazowe: Mazowiecki, Kaszubski, Cedyński i Międzyrzecza Warty i Widawki oraz omówienie występowania w Polsce mopka i nocka orzęsionego (11 wystąpień). Najciekawsze doniesienie (J. Nowak, K. Piksa) informowało o ponownym odkryciu w Beskidzie Wyspowym Jaskini Zbójeckiej (znanej na początku obecnego stulecia i później zapomnianej), w której w październiku 1997 stwierdzono ponad 500 podkocwów małych! Jest największe znane zimowisko tego gatunku w Polsce - przypomnijmy, że za największe uznawano dotąd Jaskinię Diabłą Dziurę, w której maksymalnie obserwowano około 100 osobników.

P. Lina zwrócił uwagę na błędy, jakie są popełniane w łacińskich nazwach nietoperzy - np. wyjaśnił, kiedy przy nazwach pochodzących od nazwisk należy umieszczać jedno, a kiedy dwa „i” (np. *M. daubentoni* czy *M. daubentonii*?). Szerzej napiszemy o tym w następnym numerze. Największe kontrowersje wzbudził zaprezentowany projekt planu ochrony Jaskini Szachownica, zakładający zamurowanie większości wejść i zmianę warunków mikroklimatycznych wewnątrz obiektu. Poprzez podwyższenie temperatury autorzy (zespół pod kierunkiem prof. B. W. Wołoszyna) pragną „polepszyć” warunki dla nietoperzy ciepłolubnych w okresie hibernacji, czyli nocków. Jednocześnie w jaskini najprawdopodobniej przestaną zimować gatunki preferujące niskie temperatury, czyli gacki i mopki. Dyskutowano nad tym, czy wolno nam dokonywać tak dużych zmian w jednym z najważniejszych zimowisk nietoperzy w kraju i nad celowością tych działań. Niestety, dyskutanci rozeszli się bez porozumienia. Na marginesie nasuwa się pytanie, czy takiej ekspertyzy powinien się podejmować zespół, który nie prowadził badań w tej jaskini, wobec kilkunastoletnich obserwacji prowadzonych przez ośrodki: warszawski i łódzki (nikt nie poprosił chiropterologów warszawskich i łódzkich o opinię). Czy takie postępowanie służy ochronie nietoperzy?

Jak co roku, pod koniec konferencji, próbowano wybrać miejsce kolejnego spotkania. Niestety, żaden ośrodek nie zgłosił gotowości zorganizowania konferencji w roku 1998. Toteż musimy czekać i mieć nadzieję, że jednak ktoś weźmie na siebie trud przygotowania naszego dorocznego spotkania.

Eleventh Polish Bat Conference, Kraków, 8-9 XI 1997

Over 100 persons from many scientific centres and local amateur groups participated in the conference. Most of 25 oral presentations and 15 posters concerned ecology of bat hibernation, winter monitoring and distribution. The most interesting report (J. Nowak and K. Piksa from Kraków) mentioned about the discovery of Zbójcecka Cave in Carpathian Mts where in October 1997 over 500 *Rh. hipposideros* were recorded! It is the biggest hibernacula of this species in Poland.

Marek Kowalski, Warszawa

Pierwsze sympozjum nt. „Obiekty sakralne w ochronie zwierząt”, Kraków, 7 XI 1997 r.

Dnia 7 XI 1997 r., a więc dzień przed XI Ogólnopolską Konferencją Chiropterologiczną, odbyło się w Krakowie sympozjum dotyczące znaczenia obiektów sakralnych w ochronie zwierząt. Jego organizatorem było Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. W sympozjum wzięło udział około 30 osób, z których większość stanowili przedstawiciele krakowskich środowisk naukowych. Kościół reprezentowały trzy osoby z dwu Kurii Biskupich. Ponadto dostrzeżono obecność delegata Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, pracowników Muzeum Górnośląskiego, kilkoro pracowników parków narodowych i krajobrazowych oraz dwu badaczy nietoperzy spoza Krakowa.

Wśród wystąpień dominowały referaty przeglądowe oraz omawiające wyniki badań nad występowaniem poszczególnych grup zwierząt w obiektach sakralnych w Polsce (ptaki, ssaki, żądłowki) oraz przedstawiających wyniki badań prowadzonych w tych budowlach (badania pokarmu płomykówki i ich znaczenie dla poznania lokalnych faun drobnych ssaków).

Czy znaczenie obiektów sakralnych w ochronie gatunkowej zwierząt jest duże? Z pewnością tak. Przedstawione wyniki badań wykazały, że w Polsce stwierdzono w tych budynkach gniazdowanie przynajmniej dziewięciu gatunków ptaków, z czego dla płomykówki jest to podstawowe miejsce odbywania lęgów. Również lista gatunków ssaków, wykorzystujących je jako schronienia, jest znaczna (22 gatunki, w tym 15 gatunków nietoperzy).

W drugiej części sympozjum odbyła się dyskusja nad możliwościami ochrony zwierząt w obiektach sakralnych. Wykazała ona, że podstawowym zagrożeniem dla zwierząt są remonty tych budynków. Postanowiono zatem przedstawić księżom zasady właściwego - z punktu widzenia ochrony zwierząt - ich odbywania (terminy, nietoksyczne dla kręgowców środki ochrony drewna). Postanowiono, że w diecezji krakowskiej zajmie się tym Centrum Informacji Chiropterologicznej, a w pozostałych diecezjach akcją pokieruje OTON, współpracując w poszczególnych regionach z organizacjami regionalnymi. W ten sposób powstał program „Zwierzęta chronione w obiektach sakralnych”, który znany jest większości naszych członków, a w „Borowiaczku” prezentujemy go na stronie 4.

Wielka szkoda, że organizacja sympozjum została utrzymana w tak wielkiej tajemnicy. Wg informacji organizatorów zaproszenia zostały rozesłane do dyrekcji parków narodowych i krajobrazowych, Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody oraz kilku Kurii Biskupich położonych najbliżej Krakowa. Szkoda, że poza pracownikami Muzeum Dolnośląskiego nie zaproszono innych ornitologów zajmujących się płomykówką. O sympozjum nie wiedzieli także badacze nietoperzy z

innych rejonów Polski (dwie osoby obecne na sympozjum dowiedziały się o nim przypadkowo). Dogodny termin umożliwił przyjazd wielu badaczom tych ssaków, którzy w swoich badaniach poświęcają wiele czasu na kontrole obiektów sakralnych. Ich doświadczenie mogło znacznie wzbogacić końcową dyskusję. Ponieważ w materiałach z sympozjum przy jego nazwie widnieje przymiotnik „pierwsze”, można mieć nadzieję, że przy kolejnym organizatorzy zaproszą więcej osób.

First symposium „Sacral architecture in animal protection”, Kraków, 7 XI 1997

About 30 participants were agreed that these buildings are very important for many groups of animals, especially mammals (bats, stone marten) and birds (owls, swift). In Poland 15 species of bats was observed in churches! The participants discussed threats (the main threat for these animals are renovations of lofts) and methods of protection.

Marek Kowalski, Warszawa

XXX

Między schronem
a prochownią
w stropie
z popękanej cegły
kłębią się zimą
w głębokiej szczelinie
biebrzańskie nietoperze

Nie odwiedza ich człowiek
Nie smaga zimnem wiatr

Snem otuleni
zostają tu
do pierwszych
nocnych motyli
wiosny

Mirosław Worona, Osowiec Twierdza

Z zagranicy

Nietoperze pod mostami

W kilku numerach brytyjskiego czasopisma „Bat News” możemy przeczytać o poszukiwaniach nietoperzy pod mostami. Bardzo często były one zakończone sukcesem. W sumie w różnych częściach Wysp Brytyjskich skontrolowano ponad 3000 mostów. Ponad połowa zawierała ukrycia odpowiednie dla nietoperzy, a w 12% mostów stwierdzono te ssaki! Najczęściej były to nocki rude (30%) i nocki Natterera (8%), sporadycznie stwierdzano także gacki brunatne, nocki Brandta/wąsatki, borowce wielkie oraz karliki malutkie. Nietoperze zasiedlały najczęściej mosty kamienne i ceglane, rzadziej betonowe. Okazało się, że unikają one mostów kolejowych, jak również mostów położonych poniżej 1m nad wodą. Bardzo ważne było środowisko - drzewa liściaste oraz wolnopłynąca lub stojąca woda sprzyjały zasiedlaniu mostów przez nietoperze.

Czy w Polsce nietoperze zasiedlają mosty? Oczywiście! Niestety, nasz kraj jest w dużo gorszej sytuacji, gdyż większość mostów została zniszczona podczas II Wojny Światowej, a mosty budowane współcześnie mniej odpowiadają nietoperzom (są budowane z betonu i bardzo często nie zawierają szczelin). Jak dotąd członkowie Mazowieckiej Grupy Badaczy Nietoperzy skontrolowali 65 mostów, z których 18 zawierało szczeliny. Nietoperze udało się znaleźć w 8 z nich - były to nocki rude (także kolonie rozrodcze) oraz pojedyncze nocki duże. Rozmieszczenie ich było bardzo nierównomierne - aż sześć z nich znaleziono w Puszczy Kozienickiej i jej okolicach (woj. radomskie).

Gorąco namawiam do kontrolowania mostów. Z pewnością także w innych regionach Polski stanowią one kryjówki nietoperzy. Każdy most posiadający szczeliny warto dokładnie opisać (opis powinien zawierać charakterystykę rzeki, mostu i środowiska oraz stopień zarośnięcia brzegów rzeki przy moście roślinnością). Może i my uzbieramy kiedyś informacje o kilku tysiącach mostów?

Bats under bridges

Based on „Bat News” occurrence of bats under bridges in UK was presented. In Central Poland, where majority of bridges were built after Second World War, members of Mazovian Bat Research Group controlled 65

bridges, but only 18 of them have fissures for bats. Bats were found under 8 of them - there are *M. daubentonii* (single individuals and nursery colonies) and *M. myotis* (single individuals).

[MK]

Zimowe kryjówki borowców wielkich w nowoczesnych budynkach

Winter shelters of *N. noctula* in modern block of flat

W 8 numerze Biuletynu Czeskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy prof. J. Gaisler podaje informacje o zimowiskach borowców wielkich zlokalizowanych w budynkach zbudowanych z wielkiej płyty. Nietoperze hibernowały w szczelinach pomiędzy płytami. Jak dotąd na terenie Czech stwierdzono je w Pardubicach (rok 1989, ponad 1000 os.) oraz w Brnie (zima 1995/96 ponad 200 os. a rok później ponad 500). Autor zwraca się z prośbą o przesłanie mu informacji dotyczących zimowania borowców wielkich w podobnych kryjówkach. Redakcji „Borowiaczka” nie są znane takie obserwacje z terenu Polski. Może jednak nasi Czytelnicy wiedzą coś na ten temat? Prosimy o informacje.

[MK]

Monitoring liczby nietoperzy zimujących w Czechach

Winter monitoring of bats in Czech Republic

Badania zmian liczby zimujących nietoperzy w podziemiach prowadzone są nie tylko w Polsce. Podobna akcja obejmuje także teren Czech i Moraw. Jednakże założenia metodyczne są tam mniej rygorystyczne niż w Polsce - liczenia trwają całą zimę, a jedynie w najważniejszych zimowiskach mają miejsce w lutym. Zimą 1996/97 skontrolowano 308 stanowisk i stwierdzono 10115 nietoperzy należących do 15 gatunków (wg 8 numeru Biuletynu Czeskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy). Najliczniejszym typem schronień są tam jaskinie, nie dziwi zatem dominacja podkowca małego (około 40%). Licznie stwierdzonymi gatunkami były także: nocek duży (27%), mopek (12%), nocek rudy (5%), gacek brunatny (4%) i nocek orzęsiony (3,5%). Zwraca uwagę fakt, że analogiczne dane z terenu Polski są odmienne.

[MK]

Listy do Towarzystwa i Redakcji Biuletynu

Letters to OTON and the Bulletin

Tym razem publikujemy list, jaki trafił do nas za pośrednictwem Internetu:
Witam i pozdrawiam serdecznie.

Pewnie nie uwierzycie jak trafiłem na waszą stronę (bardzo ładna, ciekawa i profesjonalna). Otóż jesteście jedyną stroną w Polsce, na której znajduje się słowo trocinobeton (budulec na chatki dla "myszorów"). Ja natomiast jestem producentem ww. i pomimo, że wiem o nim wszystko znając jego ogromne zalety, a przede wszystkim te proekologiczne, to zrobiło mi się naprawdę niezwykle miło, że trocinobeton (przyznacie, że nazwa jest raczej nieładna) zaistniał w towarzystwie tych sympatycznych zwierzaków. Przyznam się, że moje wiadomości dotyczące nietoperzy były na poziomie, powiedzmy, dostatecznym (po lekturze strony wzrosły diametralnie). W naszej firmie zwierzęta mają swoje zasłużone, poczesne miejsce (zapraszam do odwiedzenia naszych stron www.techbud.com.pl ale dopiero od 27.03.98, będą tam nasze "futraki").

Teraz mały żart:

Spotykają się dwie młode myszy i jedna z nich oznajmia drugiej, że się zakochała.

Pokazuje jej również zdjęcie swego chłopaka

Ta druga patrząc na nie mówi: ale przecież to jest nietoperz !!!

Popatrz a mnie powiedział, że jest LOTNIKIEM !

Przemek Czaja, czajnik@interkom.pl

Informacje

Lato z nietoperzami

Jak co roku zapraszamy do spędzenia wakacji razem z nietoperzami. Tego lata będzie można uczestniczyć w prowadzonych przez nas obserwacjach na następujących terenach:

- Spalski Park Krajobrazowy, ok. 10-25 lipca, noclegi gratis, opłata do 50 zł, dla członków OTON i Radomsko-Kieleckiego Towarzystwa Przyrodniczego (współorganizator) zniżka 50%, organizator - Marek Kowalski (adres na końcu „Borowiaczka”.
- Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki (woj. sieradzkie), 10-26 lipca, noclegi pod dachem gratis, opłata ok 50 zł, dla członków OTON zniżka, mile widziany własny rower, organizator - Maurycy Ignaczak, ul. Baczyńskiego 6 m. 13, 98-220 Zduńska Wola, tel.: (0-43) 823 70 14

Zapraszamy wszystkich chętnych, prosząc o przysłanie do organizatora zgłoszenia wraz z następującymi danymi: imię i nazwisko, rok urodzenia, dokładny adres do korespondencji wraz z telefonem, członkostwo OTON. Może zaistnieć sytuacja, że jeden teren będzie bardziej obłożony od drugiego. Prosimy zatem o informację, czy w razie braku miejsc na obozie wybranym, można przesunąć przyszłego uczestnika na inny.

Aktualna lista wyjazdów nietoperzowych znajduje się w Internecie (www.oton.sylaba.pl) w dziale „Aktualności”.

[MK]

VII Ogólnopolska Konferencja Teriologiczna

W dniach 28-30 września w Białowieży odbędzie się VII Ogólnopolska Konferencja Teriologiczna. Wiodącym tematem będzie biologia i ekologia ssaków drapieżnych oraz relacje drapieżnik-ofiara. Poświęcony mu będzie pierwszy dzień obrad. W drugim dniu przedstawione będą wyniki badań nad pozostałymi grupami ssaków a trzeciego organizatorzy zapraszają na wycieczkę. Osoby chcące uczestniczyć w Konferencji proszone są o jak najszybsze przesłanie zgłoszenia na adres: p. Lucyna Szymyra, VII OKT, Zakład Badania Ssaków PAN, 17-230 Białowieża. Powinno ono zawierać prośbę o rezerwację: noclegów (od 27 IX do 1 X) w hotelu (cena 20-30 zł za dobę) lub w schronisku młodzieżowym (7-12 zł za dobę), posiłków (27-30 IX, cena ok. 50 zł za dzień) oraz miejsca na wycieczce do Białowieskiego Parku Narodowego.

[MK]

Nietoperz pocztowy

Dla osób korzystających z poczty elektronicznej (e-mail), zwłaszcza w domu, duże znaczenie ma dobór odpowiedniego oprogramowania. Na szczęście, oferta jest dość bogata, szczególnie dla środowiska Windows. Dwie najpopularniejsze przeglądarki Internetowe (Netscape i Explorer) posiadają własne programy pocztowe. Jest też wiele innych programów, z czego najpopularniejsze są: Eudora i Pegasus. Ostatnio przypadkiem natrafiłem na kolejny taki program, i zapewne nie zwróciłbym na niego uwagi, gdyby nie to że nazywa się "Nietoperz" (The Bat). Postanowiłem go przetestować. "The Bat", wersja 1.0 (dla Windows 95 i NT), możliwościami dorównuje najlepszym programom pocztowym, poprawnie obsługuje polskie znaki, posiada duże możliwości konfiguracyjne i co najciekawsze posiada polską wersję językową. W Internecie można go znaleźć pod adresem: www.ritlabs.com/the_bat/.

Andrzej Węgiel, Poznań

Przegląd nowego piśmiennictwa krajowego

Review of new Polish literature on bats

Zamieszczamy kolejną porcję nowości polskiej literatury chiropterologicznej. Przypominamy, że zamieszczamy tu notki bibliograficzne nowych artykułów lub książek o nietoperzach polskich lub będących autorstwa naszych rodaków. Ponieważ ukazuje się ich bardzo dużo, ograniczamy się do pozycji większych oraz zawierających nowe informacje o tych ssakach.

Bogdanowicz W., Kasper S., Owen R. D. 1998. Phylogeny of Plecotine bats: reevaluation of morphological and chromosomal data. *J. Mamm.* 79: 78-90.

Dąbrowska A. 1997. Dekada Spisu Nietoperzy 97 na Pomorzu. *Prz. Przyrodn.* 8, 3: 147.

Dzięciołowski R. 1997. Nietoperze wiosną czyli... wracamy do życia! *Biuletyn PTOP „Salamandra”* 1/1997: 7-9.

Dzięgielewska M. 1998. Zwierzęta chronione w obiektach sakralnych. *Kościół nad Odrą i Bałtykiem* 1/1998: 28-29.

Fuszara E. 1997. Zimowy monitoring nietoperzy. *Kraska* 1, 1-2: 20-21.

Ignaczak M. 1997. Stan poznania nietoperzy Parku Krajobrazowego Międzyrzecza Warty i Widawki po pierwszym roku badań. *Na Sieradzkich Szlakach* 4/1997:27-29.

- Jarzemkowski T., Ostrach-Kowalska A., Rymarzak G. 1997. Chiropterofauna Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. *Prz. Przyrodn.* 8, 3: 123-127.
- Kasprzyk K. 1997. Fauna nietoperzy Polski Północno-Wschodniej - aktualny stan wiedzy. *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Biol.* 53, *Nauki Mat.-Przyr.* 98: 77-85.
- Kowalczyk J. 1997. Tydzień z nietoperzami. *Biuletyn PTOP „Salamandra”* 2/1997: 10.
- Kowalski M. 1997. Nie budź mroczka, kiedy śpi na balkonie. *Życie Warszawy* 273 z 24 XI 1997: 6.
- Kowalski M., Lesiński G., Sachanowicz K. 1997. Występowanie gacka szarego, *Plecotus austriacus* (Fischer, 1829) na Nizinie Mazowieckiej i Podlaskiej oraz cechy rozpoznawcze krajowych nietoperzy z rodzaju *Plecotus* Geoffroy, 1818. *Prz. Zool.* 41: 95-100.
- Lesiński G. 1997. Nietoperz na balkonie. *Gazeta Stołeczna (dodatek do Gazety Wyborczej)* 273 z 24 XI 1997: 7
- Lesiński G. 1997. W wiejskiej piwnicy. *Przyr. Pol.* 11/1997: 7.
- Mysłajek R. W. 1998. Zimowe Spisy Nietoperzy (*Chiroptera*) w wybranych jaskiniach województwa bielskiego w latach 1996-1997. *Zacisk* 13: 21-22.
- Przesmycka A. 1997. Lato gdańskich nietoperzy. *Biuletyn PTOP „Salamandra”* 2/1997: 9.
- Ratajczyk R. 1997. Kolejna wyprawa w Tatry. *Biuletyn PTOP „Salamandra”* 1/1997: 18-19.
- Urbańczyk Z., Węgiel A. 1997. Skrzynki dla nietoperzy. *Przegląd Leśniczy* 11/97: 12-13.

[MK]

Różne

Dzisiaj zamieszczamy fragment Zielnika Spiczyńskiego, wydany w Krakowie w roku 1568, dotyczący oczywiście nietoperzy.

Niedoperz

Niedoperz jest mysz latająca mając skrzydła na kształt błonek / między które nogi są wrosłe / głowa y wszystko insze iako u myszy / światła słonecznego nierad widzi / przeto theż telko w nocy lata pastwy sobie szukając / rodzi się nie z iaiac iako ptacy ale iako insze myszy albo ziemne zwierzeta / które tylko lataniem przechodzi.

Użytki ku lekarstwam

- Krew nietoperzowa włosom rosnać nie dopuszcza gdy ią gdzie pomaże / w moczu iego jest moc oćieraiąca y zagrzewaiąca.
- Muzg iego z miodem zmieszany / pomaga na oczy gdy się napierwey ćiec ima.
- Popioł z niethoperza wzrok naprawia y bielmo spędza.
- Maść z nietoperza / piersiam rość niedopuszcza u dziewczek gdy nią z młodu pomazuie / ale stary nic niepomozę.

[AW]

Osoby i instytucje, które wsparły działalność OTON w ostatnim okresie:

Instytucje:

Instytut Ekologii PAN, Dziekanów Leśny
 Sylaba Internet S. C., Poznań
 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań
 RIT Research Labs, USA

Osoby - wszyscy, którzy opłacili składki członkowskie

Dziękujemy bardzo za wsparcie!

Co zrobić, aby zostać członkiem Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy?

Wystarczy chcieć wspierać ochronę nietoperzy, wypełnić deklarację (jest dołączona do Biuletynu) oraz wpłacić składkę członkowską. Składka jest ważna w roku kalendarzowym, w którym ją wpłacono. Czas na opłacenie kolejnej składki upływa z dniem 30 VI roku następnego.

Składki członkowskie na rok 1998:

<u>składka podstawowa:</u>	15 zł
<u>składka ulgowa</u> (dla osób, które nie są w stanie w stanie zapłacić składki podstawowej):	10 zł
<u>składka junior</u> (dla osób do 16 roku życia włącznie):	5 zł
<u>składka dożywotnia</u> - dziesięciokrotna wartość składki podstawowej:	150 zł
<u>składka rodzinna</u> (dla osób z tym samym adresem korespondencyjnym - przesyłany będzie 1 komplet materiałów):	pierwsza osoba - składka normalna, następne - 50% zniżki

The fees values for 1998:

- full - 15 PLN
- reduced (for people not able to pay full fee) - 10 PLN
- young (for children below 16 years old) - 5 PLN
- life - 150 PLN
- familiar (for persons with the same address) - first person - normal fee, other - 50% reduced

**Po co wstępować do
Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy?**

Towarzystwo prowadzi działalność mającą na celu poznanie nietoperzy, ich ochronę oraz szeroko rozumianą edukację. Planujemy wydanie książeczki pod roboczym tytułem „Poznajemy nietoperze - ABC wiedzy o nietoperzach i ich ochronie” oraz zintensyfikowanie prac mających na celu objęcie ochroną najważniejszych zimowisk tych ssaków w Polsce. Każdy członek Towarzystwa jest dla nas moralnym wsparciem naszej działalności, a ponadto im większą siłę będzie stanowił OTON, tym odważniej będziemy mogli występować względem ludzi z zewnątrz. Siłą Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy są jego członkowie.

**"BOROWIACZEK" - BIULETYN
OGÓLNOPOLSKIEGO TOWARZYSTWA OCHRONY NIETOPERZY**

„Borowiaczek” ukazuje się dwa razy w roku: wiosną i jesienią. Informujemy w nim o tym, co się dzieje w polskiej chiropterologii oraz w Towarzystwie. Chcielibyśmy, aby obok funkcji informacyjnej „Borowiaczek” stał się także pismem dyskusyjnym. Z pewnością jest wiele problemów nurtujących polską (i nie tylko) chiropterologię. Będziemy starali się o nich pisać (a może także je rozwiązywać?) na łamach naszego Biuletynu.

Prosimy zatem wszystkich naszych czytelników o pomoc w redagowaniu „Borowiaczka”. Czekamy na ciekawe teksty lub pomysły na nie, tematy do dyskusji, rysunki i zdjęcia oraz wszelkie uwagi dotyczące Biuletynu. Teksty nie muszą dotyczyć spraw ważnych dla polskiej chiropterologii - mogą być poświęcone własnym spotkaniom z nietoperzami. Zastrzegamy sobie prawo skracania i redagowania nadesłanych tekstów. Będziemy starali się, aby „Borowiaczek” był ciekawy zarówno dla profesjonalistów, jak i amatorów, rozpoczynających dopiero swoją przygodę z nietoperzami.

„Borowiaczka” otrzymywać wszyscy członkowie OTON oraz prenumeratorzy - prenumerata roczna wynosi 5 zł. Za tę cenę będziemy przysyłać dwa numery naszego biuletynu, drobne wydawnictwa naszego Towarzystwa (ulotki, folderki) oraz - dodatkowo - informację o możliwości spędzenia wakacji z nietoperzami. Zachęcamy zatem do prenumeraty „Borowiaczka”!

**OGÓLNOPOLSKIE TOWARZYSTWO OCHRONY NIETOPERZY
POLISH SOCIETY FOR BAT PROTECTION**

Adres (address): Instytut Ekologii PAN, Dziekanów Leśny, 05-092 Łomianki,
<http://www.oton.sylaba.pl> e-mail: oton.sylaba.poznan.pl

Zarząd OTON
Board of OTON

Przewodniczący - Grzegorz Lesiński

Wiceprzewodniczący - Krzysztof Kasprzyk

Wiceprzewodniczący - Andrzej Węgiel

Skarbnik - Marek Kowalski

Sekretarz - Grzegorz Radzicki

Mirosław Jurczyszyn

Rafał Szkudlarek

BOROWIACZEK - BIULETYN OGÓLNOPOLSKIEGO TOWARZYSTWA OCHRONY NIETOPERZY
THE LESSER NOCTULE - Bulletin of the Polish Society for Bat Protection

Redagują: Marek Kowalski, Andrzej Węgiel; nakład 500 egzemplarzy

Adres redakcji: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Nietoperzy, Instytut Ekologii PAN, Dziekanów
Leśny, 05-092 Łomianki <http://www.oton.sylaba.pl>, e-mail: oton.sylaba.poznan.pl
